

meer invloed van Tweede Kamer op EU-regelgeving / meer Europese defensie samenwerking / gezamenlijke ambassades met EU-landen / versterking Europese Unie

Anders handelen in de wereld

D66 denkt en handelt internationaal. Nationale besluiten strekken zich bijna altijd uit tot over onze landsgrenzen. En wat elders beslist wordt, heeft ook voor ons betekenis. De wereld beïnvloedt ons, wij beïnvloeden de wereld.

Internationale samenwerking is de drijvende kracht achter veiligheid, welvaart en de transitie naar een duurzame samenleving. De kaders van het internationale recht en een eerlijke en vrije wereldmarkt zijn voor D66 basisuitgangspunten.

D66 ziet binnen die internationale samenwerking een leidende rol voor Europa. Europa is ons binnenland. De Europese Unie heeft ons vrede, stabiliteit en welvaart gebracht. Een sterk Europa is nodig, zodat lidstaten gezamenlijk kunnen optreden, zeker in tijden van economische neergang en onveiligheid. Nederland speelt een actieve rol binnen de Europese Unie (EU), maar ook binnen de Verenigde Naties (VN) en NAVO. Nederland deelt in de collectieve verantwoordelijkheid voor een veilige wereld en een wereld waarin voortdurend gewerkt wordt aan verbetering van het lot van de zwaarst getroffen.

De internationale samenwerking wordt op de proef gesteld. De mondiale financiële crisis, het opraken van fossiele brandstoffen, de schaarste aan voedsel en water, ingrijpende demografische ontwikkelingen, klimaatveranderingen en het internationale terrorisme hebben de noodzaak van gezamenlijk optrekken verder vergroot. Tegelijkertijd wordt die collectieve verantwoordelijkheid nog onvoldoende omgezet in internationaal beleid – dat werd weer eens bewezen bij de VN-klimaatconferentie in Kopenhagen.

De machtsbalans in de wereld verschuift. Ook in Nederland ervaren mensen hiervan de consequenties en dat maakt onzeker over identiteit, baan of toekomst. Er wordt met argwaan, en soms zelfs angst, gekeken naar de opkomst van nieuwe mogendheden als China, India en Brazilië. In een kleiner wordende wereld schept fysieke nabijheid vaak mentale afstand.

Hoewel conflicten in de wereld van alle tijden zijn, is de aard ervan wel sterk veranderd. Aanvallen op digitale netwerken kunnen samenlevingen ontwrichten, grensoverschrijdende criminaliteit is moeilijk aan te pakken, fragiele staten zijn een gevaarlijk broeinest voor terrorisme, conflicten en

onderdrukkende regimes brengen enorme vluchtelingenstromen op gang.

Voor D66 staan mensenrechten altijd centraal, ook bij het bestrijden van terrorisme. Nederland dient een actief beleid te voeren gericht op het nakomen van de Rechten van de Mens in de hele wereld. D66 bepleit een hervormingsgerichte buitenlandse politiek die inspeelt op de ingrijpende Europese en mondiale veranderingen. Ons land oefent via de EU maximale invloed uit op die internationale hervormingsagenda. D66 wil de EU verder versterken, politiek en economisch. Alleen een verenigd Europa is een machtsfactor, en kan zo bijdragen aan de oplossing van grote problemen in de wereld. Nederland voert een actieve politiek voor verregaande Europese krachtenbundeling, zowel civiel als militair.

D66 onderkent het belang van het in stand houden van de krijgsmacht. We zijn het verplicht aan onze internationale partners – en aan de rest van de wereld – een evenredig deel van de internationale verantwoordelijkheid op ons te blijven nemen. D66 pleit voor betere en meer doelgerichte ontwikkelingshulp. Het lot van minder bedeelden in de wereld gaat ons allen aan. Nederland draagt ook de komende jaren bij aan de ontwikkeling van arme landen. Niet minder investeren, wel beter. D66 is voor een fundamentele herziening van de taken en werkverdeling van mondiale (VN) en regionale (EU, NAVO) organisaties. De wereld verandert, maar de mondiale instituten zijn grotendeels hetzelfde gebleven.

Voor D66 staan de rechten van het individu overal in de wereld centraal. We moeten actief aansturen op het nakomen van het Verdrag voor de Rechten van de Mens wereldwijd. Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar het recht op een schone omgeving, schoon en beschikbaar drinkwater, gelijke behandeling tussen man en vrouw en tussen hetero en homo.

Voor D66 staat de eigen kracht van het individu voorop. Hulp aan anderen heeft steeds als uitgangspunt: het streven om mensen hun lot in eigen handen te laten nemen. Door middel van eerlijke handelsbetrekkingen, educatieprogramma's, gezondheidszorg, bevorderen van de rechtsstaat en door het geven van een stem aan ontwikkelende

landen op internationale fora.

Voor D66 geldt: samen staan we sterk. Als land alleen begin je niet zo veel in de wereld, bundeling van krachten in verschillende verbanden versterkt ook de positie van elk land op zich.

Een veilige wereld: EU, NAVO en VN

Conflicten in de wereld zijn van alle tijden. De aard van de veiligheidsrisico's en dreigingen is de laatste jaren wel sterk veranderd. Er worden nieuwe 'krijgsmethoden' ontwikkeld: aanvallen op digitale netwerken waardoor krijgsmachten of zelfs delen van samenlevingen kunnen worden ontwricht.

Lang niet alle bedreigingen vragen om een militair antwoord. Voor de bestrijding van terrorisme is met name nauwkeurig politie- en inlichtingenwerk van doorslaggevend belang. In sommige zwakke landen met een groot veiligheidsrisico voor de omgeving zal dit niet zonder vredes- of stabilisatie- operaties kunnen.

• **Ontwikkel een Europese veiligheidsmacht.** D66 wil dat Nederland een actieve politiek voert om tot Europese krachtenbundeling te komen, zowel civiel als militair. De defensie van Europese lidstaten moet drastisch worden hervormd ten behoeve van collectieve slagvaardigheid en kosteneffectiviteit.

• **Rol van de NAVO.** De NAVO zal zich, behalve op de veiligheid van haar lidstaten, vooral moeten richten op stabilisatie-operaties, op verzoek en onder mandaat van de VN. Er moet meer aandacht zijn voor de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van militaire missies en voor de gemeenschappelijke exit-criteria. D66 wil dat lidstaten naar draagkracht meebetalen aan de NAVO en EU-missies, ook als ze niet aan die missies deelnemen.

• **Samenwerking tussen EU, NAVO en VN.** D66 wil de samenwerking en afstemming tussen de EU, NAVO en de VN verbeteren. De EU en de NAVO zijn strategische partners en vullen elkaar aan in het gebruik van diplomatie, ontwikkelingshulp en militaire middelen. De relatie tussen deze twee organisaties dient sterk te verbeteren.

• **Kernwapenvrije wereld.** Kernwapens worden in de volgende kabinetsperiode uit Nederland verwijderd. D66 steunt initiatieven om ook in de rest van de wereld het aantal kernwapens sterk terug te dringen of volledig te verwijderen. Handhaving en versterking van afspraken over het non-proliferatie horen hier bij. Daarnaast bepleit D66 beperking van ontwikkeling en bezit van kleine wapens, clusterbommen en landmijnen en strenge maatregelen tegen wapensmokkel. Nederland

blijft voorstander van een robuust wapenhandelsverdrag en voor een betere naleving van de wapenexportcode van de EU. Onze pensioengelden worden niet meer belegd in wapens. Nederland moet een aanjaagers- en makelaarsfunctie vervullen bij diverse ontwapeningsonderhandelingen die de komende jaren starten.

• **Focus op fragiele staten.** Nederland richt zich in haar buitenland-, veiligheids- en ontwikkelingsbeleid sterk op fragiele staten en zet zich in voor een zo vroeg mogelijke internationale betrokkenheid bij deze staten, door ondersteuning van duurzame ontwikkeling, vredesdiplomatie en opbouw van maatschappelijke organisaties.

• **Steun aan wederopbouw Afghanistan.** D66 wil dat de NAVO de operatie in Afghanistan in samenspraak met de internationale partners geleidelijk afrondt. Nederland blijft wat D66 betreft wel bij Afghanistan betrokken en levert een bijdrage op het gebied van (weder)opbouw, goed bestuur en opleiding van militairen en politie.

• **Conflict Midden-Oosten.** Nederland moet in lijn met de EU een eenduidige politiek voeren in zake het Israelisch-Palestijns conflict, waarbij wordt toegewerkt naar een twee staten oplossing. Uitbreiding van Israëliische nederzettingen in Palestijns gebied (inclusief delen van Jeruzalem) is onacceptabel evenals de beperking van de Palestijnse economie en bewegingsvrijheid in Gaza en op de Westelijke Jordaanoever. Sancties in Europees verband kunnen niet uitgesloten worden. Europa moet zich inzetten voor humanitaire ondersteuning van Palestijnse burgers. D66 streeft een veilig en vredig Israel na binnen de grenzen van 1967. Dat betekent opheffing van de militaire en civiele bezetting van de "Westbank" (conform resoluties 242 en 383 van de VN). Dat vergroot de kans op een politiek onafhankelijke, economisch levensvatbare, Palestijnse staat naast Israel, met Oost Jerusalem als hoofdstad. D66 is voor opschorting van het EU-associatieverdrag met Israel zolang het doorgaat met het bouwen van joodse huizen en nederzettingen in Oost Jerusalem en de Westbank. En voor volledig gelijke kansen en rechten voor alle bevolkingsgroepen in Israel. Ook met Hamas zal gepraat moeten worden; ondermeer om tot afspraken te komen die leiden tot openstelling van de grenzen van Gaza. Europa moet bijdragen aan de bestrijding van wapenhandel in deze regio en aan de bestrijding van terroristische netwerken en geldstromen.

Terrorismebestrijding

Het is in ons belang terrorisme en haar oorzaken te bestrijden. Dit vraagt een gebalanceerde mix van ingrijpen, ondersteuning van democratie en sociaal economische ontwikkeling.

- **Terrorisme bestrijden en voorkomen.** Internationale terroristische netwerken vormen een bedreiging van de stabiliteit en veiligheid in verschillende regio's. Nederland moet met de EU werken aan de vermindering van die dreiging. Dit kan bijvoorbeeld door betere samenwerking van inlichtingen- en veiligheidsdiensten, waarbij in acht wordt genomen dat de informatie die diensten uitwisselen op rechtmatige wijze is verkregen. Een heldere diplomatieke strategie is vereist voor het omgaan met de huidige conflicten in Afghanistan, Irak, ten aanzien van Iran en ten opzichte van het Israëlisch-Palestijns Conflict. In het kader van het voorkomen van terrorisme is het van belang om meer diplomatieke en humanitaire aandacht te schenken aan fragiele staten, hun economische ontwikkelingen en de (politieke) participatie van hun burgers, zoals Somalië, Pakistan, Soedan en in Noord Afrika.
- **Burgerrechten centraal in bestrijding terrorisme.** Bij de bestrijding van (internationaal) terrorisme moet voortdurend een evenwicht worden gevonden tussen het beschermen van burgerrechten tegen terroristen, en het beperken van burgerrechten om terroristen te bestrijden. D66 meent dat het anti-terrorismebeleid te vaak doorslaat naar ineffectief beleid dat burgerrechten uitholt. D66 verzet zich daarom tegen ongecontroleerde uitwisseling van persoonlijke gegevens en de beperking van bewegingsvrijheid van Nederlandse burgers. Het onrechtmatig vasthouden of vervoeren van burgers of verdachten wordt niet gesteund. D66 wil dat er volstrekte helderheid wordt verschaft over de rol van Nederland, de EU en de EU-Lidstaten bij de illegale CIA 'extraordinary renditions en black sites'.

Veiligheid en defensie: rol van Nederland

Nederland deelt in de collectieve verantwoordelijkheid voor een veilige wereld. Nederland stelt het militaire ambitieniveau bij. De krijgsmacht concentreert zich meer op stabilisatie- en normalisatiemissies, die volgen op een eerste militaire interventiemissie. De taken die in stabilisatie- en normalisatiemissies vervuld dienen te worden bestaan onder meer uit het beschermen van de burgerbevolking, trainen van politie, opleiden van militairen en bescherming van de rechtsstaat en goed bestuur. Bij vredesmissies wordt de rol van vrouwen versterkt (conform Veiligheidsraadresolutie 1325). Resolutie 1325 wordt een prioriteit binnen defensie en de NAVO en de

expertise die Nederland heeft opgebouwd met het Nationaal Actieplan 1325 wordt ingezet via intensieve partnerschappen met overheden en maatschappelijke organisaties in fragiele staten. Daarnaast wordt de Nederlandse 'pool' van uit te zenden politiefunctionarissen uitgebreid, zodat er meer ingezet kunnen worden in VN missies.

- **Functioneren krijgsmacht.** De landmacht, luchtmacht en marine moeten binnen een missie elkaar kunnen aanvullen of ondersteunen. Nederland moet kiezen voor inrichting van de krijgsmacht ter ondersteuning van 3D (Development, Diplomacy & Defence)-beleid. Nederland moet zich binnen de EU actief inspannen om defensiestructuren aan te passen en militaire middelen op een veel efficiëntere en effectievere wijze in te zetten. D66 wil door het Europese veiligheids- en defensiebeleid substantiële intensivering van de samenwerking, taakspecialisatie en 'pooling' van beschikbare capaciteit. Onnodige duplicaties worden in kaart gebracht en aangepakt. Er worden gemeenschappelijke Europese defensiebudgetten ingezet voor onderzoek, technologische ontwikkeling, wapenaankoop en onderhoud van materieel.
- **Strengere eisen aan militaire inzet.** D66 wil dat er strengere eisen worden gesteld aan Nederlandse militaire inzet. Nederlandse militaire inzet kan alleen onder strikte voorwaarden plaatsvinden. Het toetsingskader is leidend, een mandaat in overeenstemming met internationaal recht is noodzakelijk, inzet past alleen binnen een heldere (internationale) strategie en lange termijn visie op het conflict of de dreiging, militaire inzet of politieke steun aan een conflictsituatie behoeft een ruime meerderheid in de Tweede Kamer en alle militaire of politieke steun aan een conflict (-operatie) moet worden geëvalueerd in de Tweede Kamer.
- **Parlementaire enquête Irak-oorlog.** D66 blijft voorstander van een parlementaire enquête naar de Nederlandse betrokkenheid bij de Irak-oorlog.
- **Vervanging F16 op lange termijn.** D66 wil de komende kabinetsperiode geen aanschaf van de JSF. Nederland trekt zich terug uit het testprogramma. Het moment van vervanging van de huidige F16's kan worden uitgesteld. D66 wil dat iedere mogelijke vervanging van de F16 op lange termijn plaats vindt in gezamenlijk Europees verband. De vervanger van de F16 hoeft ook niet de JSF te zijn, er kan ook worden gekozen voor een alternatief, afhankelijk van gestelde eisen en ambities. In het verlengde hiervan dient nadere besluitvorming plaats te vinden over de benodigde

aantallen. In de discussie hierover moet de ontwikkeling van onbemande vliegtuigen expliciet worden meegenomen.

- **Verbetering veteranenzorg.** D66 wil dat veteranen binnen en buiten dienstverband ruimhartiger worden begeleid. Verwerking van ervaringen bij missies moet nadrukkelijke aandacht krijgen. Tevens wordt hierbij het thuisfront betrokken. D66 wil dat er ook op andere momenten dan Nationale Veteranendag ruimte is voor het eren van veteranen, bijvoorbeeld tijdens het Bevrijdingsdefilé in Wageningen.
- **Bescherming klokkenluiders.** D66 wil zich sterk maken voor bescherming van klokkenluiders binnen defensie.
- **Diversiteit krijgsmacht.** D66 meent dat de krijgsmacht een goede afspiegeling moet zijn van de samenleving. Tevens moet het een plaats zijn waar jonge mensen een gedegen opleiding kunnen genieten die hen ook buiten de krijgsmacht van nut kan zijn.

Internationale samenwerking

De armere delen van de wereld hebben de afgelopen decennia een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Honderden miljoenen mensen zijn ontsnapt aan de diepste armoede en er is in veel landen voor veel mensen enorme vooruitgang geboekt in voedselzekerheid, gezondheidszorg, onderwijs en economische ontwikkeling. De belangrijkste motoren achter deze vooruitgang zijn vrede en economische ontwikkeling, ingebed in politieke stabiliteit en beter bestuur. Investerings in ontwikkelingsamenwerking door onder andere Nederland hebben zeker ook een bijdrage geleverd, maar deze is onvoldoende geweest. D66 deelt de analyse van het recente WRR-rapport dat internationale samenwerking breder is dan ontwikkelingshulp en vindt daarin goede aanknopingspunten voor het moderniseren van een internationale samenleving. Tegelijkertijd voelt D66 een grote noodzaak om ook in de toekomst solidair te zijn met de kansarmen in de wereld. Zeker nu zij de grootste klappen van kredietcrisis, klimaatcrisis, en energiecrisis zullen moeten verwerken. Daarnaast is in deze mondiale samenleving een stabiele, rechtvaardigere en duurzame wereld ook voor Nederland belangrijker dan ooit. D66 gebruikt de teleurstelling over resultaten uit het verleden niet als excuus voor een bezuinigingsoperatie. D66 wil wel grote verbeteringen doorvoeren in de doelmatigheid en effectiviteit van de investeringen in ontwikkelingsamenwerking. Daarbij past een langere termijnvisie en planning en evaluaties dienen daar sterk rekening mee te houden. De bilaterale samenwerking zal zich, sterker dan

nu het geval is, laten leiden door de vraag uit ontwikkelingslanden. Voor D66 geldt hierbij als uitgangspunt het streven dat mensen hun lot in eigen handen kunnen nemen door middel van eerlijke handelsbetrekkingen, en door het geven van een stem aan ontwikkelende landen op internationale fora.

- **0.8% van het BNP voor ontwikkelingssamenwerking handhaven.** D66 wil dat Nederland dit percentage handhaaft voor het ontwikkelingsbudget. Dit percentage geldt als gemiddelde voor een vierjaarlijkse periode, om ongezonde bestedingsdruk aan het einde van een begrotingsjaar te voorkomen. Bij de besteding dient meer nadruk te liggen op het stimuleren van zelfredzaamheid in plaats van armoedebestrijding.
- **Optimale donorcoördinatie.** De regering stelt na grondige analyse - en in overleg met het ontvangende land en met de andere donoren - haar specifieke bilaterale ontwikkelingsbijdrage vast. Zo mogelijk wordt hierbij vooral specifiek Nederlandse deskundigheid ingezet. Afstemming binnen de EU kan en moet nog sterk worden verbeterd, met behulp van de nieuwe Europese diplomatieke dienst. Ten behoeve van de effectiviteit wordt het aantal bilaterale relaties terug gebracht. De gecoördineerde hulp reageert op de hulpvraag vanuit de bevolking.
- **Verbeteren multilaterale hulp.** D66 pleit voor het doorlichten en verbeteren van multilaterale hulp door de VN en andere multilaterale instellingen.
- **Goed bestuur en corruptiebestrijding integraal onderdeel beleid.** Het bevorderen van goed bestuur en tegengaan van corruptie verdient een hoge prioriteit. Scheiding van politieke, economische en militaire macht is van het hoogste belang. Ondersteuning van ontwikkeling naar een democratische rechtsstaat en onafhankelijke politieke partijen, ontwikkeling van een sterke en vrije digitale sector versterking van het maatschappelijk middenveld, versterking van persvrijheid, en verbetering van juridische bescherming van het bedrijfsleven is vast onderdeel van elke ontwikkelingsstrategie..
- **Ruimte voor innovatie.** D66 wil binnen internationale samenwerking ruimte voor innovatie en doordacht en vraaggestuurd experimenteren. Lastige interventies, bijvoorbeeld in moeilijke gebieden met weinig andere donoren, moeten op hun eigen merites beoordeeld worden.
- **Kennisontwikkeling bestuur.** In de EU zal Nederland zich hard maken voor een kennis en opleiding cluster

Goed Bestuur binnen internationale samenwerking. Ontwikkelingslanden kunnen – buiten het bilaterale beeld om- gebruik maken van deze Europese faciliteit. Relevante kennis en netwerken van bestaande Nederlandse en Europese instellingen, aangevuld met kennisinstellingen uit ontwikkelingslanden, kunnen zo optimaal worden ingezet.

- **Terugdringen van versnippering van middelen.** Particuliere hulporganisaties (Nngo's) kunnen een duidelijke meerwaarde bieden vanwege hun ruime kennis en ervaring. D66 steunt het tegengaan van versnippering door de vermindering van het aantal te subsidiëren organisaties. D66 wil tevens de subsidieafhankelijkheid van Nngo's tegengaan.
- **Hervorming multilaterale instellingen.** Nederland moet zich inzetten voor de hervorming van multilaterale instellingen zoals de VN, het IMF, de Wereldbank en de WTO. Ontwikkelingslanden en opkomende economieën als China, India, Brazilië en Zuid-Afrika moeten meer gelijkwaardige inspraak krijgen in deze organisaties. D66 bepleit een herziening van de beloningstructuren bij internationale en multilaterale VN organisaties, zodat er geen perverse prikkels voor internationale ambtenaren blijven bestaan. De samenstelling van de Veiligheidsraad moet meer recht doen aan actuele internationale verhoudingen. Bovendien zal de EU binnen multilaterale instellingen zoveel mogelijk met één stem spreken.
- **Overdragen kennis.** Voortbouwend op het vertrouwen in de eigen kracht van mensen, wil D66 een inhoudelijke focus op kennisuitwisseling en economische ontplooiing. D66 denkt hierbij aan investeren in samenwerking en uitwisseling tussen kennisclusters uit Nederland en hun tegenhangers in ontwikkelingslanden, zoals universiteiten, onderzoekscentra, bedrijven en scholen. Ook meent D66 dat een actieve betrokkenheid van de private sector een voorwaarde is voor innovatie en resultaat in ontwikkelingssamenwerking. Daarnaast wil D66 investeren in het digitaal en online beschikbaar maken van kennis en het gezamenlijk ontwikkelen van vrij toegankelijke leermiddelen.
- **Vrije wereldhandel.** D66 blijft zich inzetten voor een betere toegang tot markten wereldwijd en voor de verspreiding van fair trade principes. Nederland moet meer vaart zetten achter de Doha-onderhandelingen van het WTO (wereldhandelsorganisatie) over de verdere vrijmaking van de wereldhandel. Ook wanneer de WTO-onderhandelingen vertraging oplopen kiest Nederland ervoor zelfstandig uitvoering te geven aan

het voornemen de subsidies tot 2013 af te schaffen. In de onderhandelingen over de hervormingen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EU vanaf 2013 zet Nederland zich in voor het verminderen van het totaal aan handelsversturende subsidies voor de Europese landbouw.

- **Natuurbehoud.** De Millenniumdoelstellingen richten zich ook op behoud van biodiversiteit en natuur. Deze doelstelling is vooral een uitdaging voor de armste landen. D66 vindt het oneerlijk van hen te verwachten dat zij de afweging tussen natuurbescherming, onderwijs, ontwikkeling en gezondheidszorg volledig binnen hun eigen middelen maken. Daarom reserveert D66 een deel van het ontwikkelingssamenwerkingbudget voor behoud van natuur en biodiversiteit. Bij voorkeur in samenwerking met gespecialiseerde Nngo's en lokale overheden. D66 steunt het internationale bosbehoudprogramma en de inzet van extra middelen voor de Guyanashieldlanden waaronder Suriname.
- **Milieuaspecten in WTO-onderhandelingen.** De aantasting van ecosystemen is een barrière voor het realiseren van de millenniumdoelen. D66 pleit voor het opnemen van milieuaspecten in WTO-onderhandelingen op een zodanige manier dat zij niet contraproductief uitpakken voor ontwikkelingslanden.
- **Rekening houden met inheemse bevolking.** Nederland bevordert door een actieve opstelling in de EU, de Wereldbank en de FAO dat bij internationale aankopen en concessies van land meer aandacht wordt besteed aan de mogelijke negatieve gevolgen voor de inheemse bevolking.

De EU en het buitenlands beleid

Voor D66 is het van elementair belang dat Europa een leidende rol speelt in de totstandkoming van een veilige wereld. Europa is ons binnenland. De Europese Unie heeft ons vrede, stabiliteit en welvaart gebracht. En D66 wil dit ook voor andere landen in de wereld. D66 wil de EU verder versterken, politiek en economisch. Alleen een verenigd Europa is relevant en kan bijdragen aan de oplossing van grote problemen in de wereld. D66 wil dat het primaat van ons buitenlands beleid loopt via de Europese Unie. Een sterk en verenigd Europa dat spreekt met één stem versterkt transatlantisch bondgenootschap. Europa moet investeren in de familie van democratieën, ook in andere landen waarmee we handelsbetrekkingen onderhouden. Het beschermen van de mensenrechten staat bij al deze relaties centraal en vormt ook de leidraad bij de Nederlandse inzet in het beleid van de EU.

- **Europese integratie.** D66 kiest voor een verdergaande Europese integratie. De EU vraagt om sterke democratische waarborgen. Daarom moeten de bevoegdheden van het Europees parlement verder worden versterkt op het gebied van wetgeving en controle. Ook is D66 voorstander van een direct gekozen voorzitter van de Europese Commissie. Daarnaast is D66 voor het afschaffen van het roulerend voorzitterschap binnen de EU.
- **Intensievere betrokkenheid bij Europa.** De coördinatie van de inzet van Nederland in Europa moet door Algemene Zaken gebeuren, in plaats van Buitenlandse Zaken. De Tweede Kamer dient eerder bij de Europese besluitvorming te worden betrokken. Ingrijpende wijzigingen van het Europees verdrag kunnen alleen bij Europees referendum worden goedgekeurd.
- **EU-begroting.** De huidige Europese begroting is onvoldoende gericht op de uitdagingen van morgen. D66 pleit daarom voor een grondige hervorming van de Europese begroting. In het licht van de forse bezuinigingen in de Europese lidstaten, mag ook op de Europese begroting bezuinigd worden. D66 ziet daarbij met name ruimte voor het afbouwen van inkomenssteun aan boeren.
- **Open voor toetreding.** De Europese Unie staat wat D66 betreft altijd open voor nieuwe leden. Landen – zoals ook Turkije – kunnen toetreden mits ze voldoen aan de toetredingscriteria.
- **EU-afdrachten.** D66 pleit ervoor afdrachten van de lidstaten te baseren op het bruto nationaal inkomen. Op termijn komen er Europese belastingen, onder de voorwaarde dat burgers per saldo niet meer zullen afdragen.
- **Volwaardige diplomatieke dienst.** D66 meent dat de EU een volwaardige diplomatieke dienst moet krijgen die geleidelijk de taken van nationale ambassades overneemt. Nederland kan vanwege een herbezinning op taken en activiteiten en vanwege de komst van de diplomatieke dienst van de EU een (aanzienlijk) aantal ambassades afstoten. Nederland neemt hierin een voortrekkersrol op zich, eventueel in Benelux verband. Op termijn moeten de nationale veto's ten aanzien van de Europese buitenlandse politiek komen te vervallen en zal de EU in de VN-veiligheidsraad een eigen zetel moeten krijgen.
- **Consulaire zaken Europees bundelen.** EU-burgers buiten de EU moeten voor consulaire bijstand bij alle

EU-missies terecht kunnen en de administratieve lasten voor burgers voor deze hulp moeten worden teruggebracht. Waar mogelijk kunnen er bezuinigingen gerealiseerd worden door missies samen te voegen en te sluiten.

- **Kiesrecht in het buitenland.** Nederlandse burgers in het buitenland (expats) en Nederlandse militairen op missie moeten beter in de gelegenheid gesteld worden om deel te nemen aan verkiezingen.
- **Bijstand van ambassades verbeteren.** Nederlanders in buitenlandse gevangenschappen, mensenrechtenactivisten (inclusief Nngo's) in het buitenland en ontvoerde kinderen behoeven betere bijstand van ambassades.
- **Mensenrechten centraal.** Nederland dient een actief beleid te voeren gericht op het nakomen van de Rechten van de Mens in de hele wereld. D66 wil dat Nederland agenderend optreedt en bedreigde verdedigers van mensenrechten snel tijdelijke opvang biedt.
- **HLBT-emancipatie.** Het verbeteren van de mensenrechtenpositie van homoseksuelen blijft een integraal onderdeel en een prioriteit binnen het Nederlandse ontwikkelingssamenwerkingsbeleid en in de bilaterale relaties. Als traditioneel voorstander van een sterke internationale rechtsorde en bescherming van mensenrechten, versterkt Nederland zijn leiderschapsrol in de internationale HLBT-emancipatie. Nederland bepleit in de Europese Unie stevige antidiscriminatiewetgeving voor alle burgers.
- **Nederland en internationaal recht.** Rechtspraak en waarheidsvinding kunnen deel uitmaken van het voorkomen en beëindigen van conflicten. Nederland levert hier, met Den Haag als juridische hoofdstad van de wereld, een belangrijke bijdrage aan.